

פעילות מניפה

תשפ"ו 2025-2026

מס' עמותה: 580434272, טל: 02-5829425

Menifa.org.il

השותפים שלנו:

קק"ל

פוקס ויזל

ויצו

משרד הרווחה
והביטחון החברתי

משרד הרווחה

משרד החינוך

משרד החינוך

יתד
תוכנית ברווחה

עיריית
ירושלים

עיריית לוד

עיריית
קרית מלאכי

וכן תורמים בארץ ובחו"ל

תוכן העניינים:

1. חוסן והעצמה

- א. חלומ'ם אישי - ניידת סדנאות לחינוך להעצמה ומצוינות אישית
- ב. גלגלי חוסן - העצמה וטיפול בטראומה
- ג. מרחבי טיפול בבתי קק"ל - מרכז למידה ומצוינות בפריפריה

2. בריאות הנפש לנוער וצעירים

- א. מרכז צ'רנה - מרחב טיפולי שיקומי אינטנסיבי לנוער מתמודד נפש
- ב. בית ספר חינוך מיוחד נפשי דתי לנערות "מניפה לגובה" בירושלים
- ג. דירה חברתית לסטודנטים באריאל

3. ליווי חיילים וצעירים

- א. "בחברת אחיי" תוכנית מנטורים לליווי חיילים ומלש"בים לקראת ולאורך השירות הצבאי
- ב. תוכנית אבנ"י דרך מנטורים לנוער, חיילים וצעירים מבני מנשה

4. קהילה ומשפחה

- א. מרכז פוקס לקהילה לוד
- ב. מרכז פוקס לקהילה - מרכז הורים מתבגרים ירושלים
- ג. מרכז פוקס לקהילה ולמשפחה קריית מלאכי

5. מניעת נשירה וחזרה לתפקוד

- א. כיתות העצמה מניפה לנערות בשיתוף החינוך הממלכתי דתי (חמ"ד)
- ב. כיתות קלט - ניתוק לחיבור מחדש
- ג. תוכנית הולכים יחד - ליווי רגשי טיפולי לבתי ספר קריית מלאכי

6. תוכניות במסלול הירוק של משרד החינוך

7. מכון מניפה יעוץ והדרכה

8. מפגש בשטח מאת אתיה דן, מכון חרוב

9. על מניפה

לאתיה דן
 רציתי להזיד לך, שבמניפה אני
 צוחח
 ועושה דברים שלא ידעתי שקיימים
 אצלי. מניפה מוציאה ממני את
 הצד הטוב שלי ועוזרת לי בהכל.
 זה העוזן שלי בכל דבר לא רק
 בלימודים ובזריות אלא גם לחיים.
 באמת "מנוף לחיים" בשבילי
 תודה על הכל
 מעריך המון!!!

יאיר

הקדמה

אני פועלת כדי שהנכדים שלי יוכלו לחיות בחברה בריאה, המאפשרת שוויון הזדמנויות לנוער בסיכון. אמי היתה אשה מדהימה. היא ההשראה שלי לנתינה. למזלי הטוב יש לי פרטנר, אברהם, שהוא שותף מלא לחזון ולפעילות. עמותת מניפה חרטה על דגלה קידום נוער מתוך אמונה שניתן לטפל, לחנך ולהבטיח עתיד טוב לכולם, ואני גאה לשמש כיו"ר העמותה.

יו"ר העמותה
גב' נורית פוקס

עמותת מניפה - מנוף לחיים פועלת מזה למעלה מ-20 שנה להחזיר לתפקוד ילדים, נוער וצעירים, הנמצאים במצבי משבר, טראומה, חוסר תפקוד, נשירה סמויה וגלויה ובמצבי סיכון. אנו ממשיכים בעשייה המשמעותית של עמותת "מניפה" במרכזי הטיפול למשפחה, לבריאות הנפש, בכיתות הקלט לנוער מנותק, בליווי חיילים בזמן השירות ובתוכניות העצמה ותמיד קשובים לאירועים ולצרכים העולים מן השטח.

בכל תוכניות מניפה יש התייחסות הוליסטית, המחברת עולמות תוכן של חינוך רווחה וטיפול. מאז הקמת העמותה בשנת תשס"ג (2004), הובלנו למעלה מ-800 תוכניות ברחבי הארץ, בכל המגזרים, מול קהלי יעד מגוונים, בהן לקחו חלק כ-30 אלף מוטבים, אשר כולם הוגדרו כאוכלוסיות מוחלשות במצב של חוסר תפקוד. השיטה הוכיחה את עצמה מול אוכלוסיות עולים מוחלשות, ילדים ונוער במצבי טראומה, תלמידים בנשירה גלויה או סמויה, חיילים בכלא ובמגזרים שונים. מטרה נוספת של העמותה היא הכשרת סטודנטים וסטאז'רים, פיתוח מקצועי של מורים ותיקים לחשיבה מחודשת של הליך ההוראה והחינוך. במסגרת זו עברו במניפה למעלה מ-3,000 מורים צעירים בתחילת דרכם, שהתנסו והוכשרו להוראה בשיטות חדשניות וחשיבה כוללת אקו-סיסטמטית.

כל תוכנית מתוכניות העמותה מלווה במחקר של מדידה והערכה ע"י צוות התוכנית, המסייע לנו להמשיך ולהשתפר ולתת מענה מדויק ונכון יותר למוטבים שלנו.

עם כתיבת שורות אלו, הלב מלא תפילה לשלום אזרחי מדינת ישראל, לשלום החטופים ולשלום החיילים.
עם ישראל חי!

בברכה,
אתיה דן
מייסדת ומנכ"לית עמותת מניפה

שלוס רב לך, כאן אנבל ממרכב
השלאון המקומי.
רציתי להודות לך מקרה לב על
הפעילות היפהפייה והמשמחת
שהענקתם לאופקים.
שתזכו להרבות באוהב ותדעו
ששמחתם מאוד מאוד.

2024

היי אתיה.
רצינו להודות לכם מקרה לה על הפעילות
שעיתם לידי הצופה בחלון אין גדי.
לפעילות הזיזו בשלושה סבבים ולדים
הגילאים שונים, בכל סבב כ-8 ולדים.
כל הילדים סיפרו שהפעילות היתה
ממש טובה, סיפרו שהם אהבו כל מיני
מכשולים ביחד ויחד הצליחו. הפעילות
היתה מצוינה
וחשובה ואברה דרך חוויה מרתקת.
ממש תודה לכם.

סיגל

מנהלת התרבות - חלון אין גדי

תוכנית "חלום אישי"

חינוך לחוזקות ומצוינות אישית

מטרת התכנית: מפגשי העצמה חוויתיים ואיתור חוזקות אישיות. חלק מהפעילות מועברת בניידת חלום אישי (משאית יעודית).

המטרה היא להעלות למודעות את החשיבות של:
מצוינות אישית \ ייחודיות \ שפת החוזקות \ העצמה ושיפור דימוי עצמי.

כחוויה ייחודית, בה הילד יחוש כי רואים ומחזקים את ערכו הייחודי ולא את הקשיים איתם הוא מתמודד, וכן שיח והדרכה של צוות המקום, איך לעבוד בשיטה זאת. אנו מעוניינים לקדם תהליכים חינוכיים בקרב ילדים, בני נוער, ובוגרים. במטרה להרחיב אופקים, לקדם יזמות וחשיבה יצירתית, ובמקביל לעודד נתינה לקהילה ולהביאם ללקיחת אחריות אישית וחברתית, באמצעות התנסות, חוויה והכרות עם הסביבה. הסדנא מתקיימת בצורה מהנה וחוויתית על ידי צוות מקצועי בעל ניסיון רב עם מגוון אוכלוסיות.

מס' משתתפים: 10,000 בני נוער, צעירים, מפונים, חיילים.
קהל יעד: התכנית מותאמת לפי האוכלוסייה המוטבת: תלמידים • מורים • חיילים • הורים.
 הסדנאות מותאמות למצבי משבר / טראומה

מספר תוכנית בגפן 6767 - אוטובוס חלום אישי

גלגלי חוסן

העצמה וטיפול בטרומה

ניידת סדנאות וטיפול בנפגעי טרומה ופוסט טרומה.

קהל יעד: ילדים, נוער, מבוגרים, מפוני עוטף עזה והצפון.

התוכנית בנויה משני שלבים:

- 1) סדנת תרפיה והפגה - בנושא העצמה בניידת טיפולית.
- 2) מענים ריגשיים טיפוליים והעצמה כהליך לאורך 10 מפגשים או יותר.

מס' משתתפים מאז ה-7 באוקטובר מספר המשתתפים למעלה מ-2500 מוטבים.

מרחבי טיפול בבתי קק"ל

עכו, נוף הגליל, מגדל העמק,
בית שאן, קרית מלאכי

בתי קק"ל הם מרכזי למידה לנוער בפריפריה. צוות מניפה מעניק הכשרה, הנחיה והדרכה רגשית לצוותים המקומיים וקבוצות תמיכה לתלמידים הזקוקים לכך.

במרכז מתקיימים כל יום שיעורי תיגבור במגוון מקצועות רבי מלל, אומנות, מדעים מתמטיקה אנגלית מדעי המחשב, פיזיקה, כמו גם פעילות העשרה - גלישה / טיולי שטח / פעילות התנדבותית.

המרכז פתוח כל יום משעות הבוקר המוקדמות ועד 20:00. צוות מו"לים ורכזים מלווה את התלמידים והמורים ומסייע להם במיפוי הישגים, שיחות אישיות ועזרה למשפחה.

• תלמידי תיכון • קידום למצויינות אישית

מס' משתתפים: 1200 בני נוער.

מרכז צ'רנה

מרחב טיפולי שיקומי אינטנסיבי לנוער מתמודד נפש

מרכז צ'רנה (2012-2024) הוקם כפיילוט ראשוני במטרה להחזיר לקהילה נוער לאחר אשפוז פסיכיאטרי (Halfway out). המסגרת פועלת כמרכז יום (לינה בבית), מוסד חינוכי רשמי וגם מרחב טיפולי משלים כמעטפת שיקומית כוללת מותאמת.

קהל היעד: נערות דתיות בגילאי 13-21.
צוות המרכז כולל: עובדים סוציאלים, פסיכולוגים, צוות חינוכי, אם בית ומטפלים בהבעה ויצירה.

מניפה לגובה

בית ספר חינוך מיוחד נפשי דתי לנערות בירושלים בתוך מרכז צ'רנה

בתוך מרכז צ'רנה פועל בית ספר לחינוך מיוחד נפשי "מניפה לגובה".

התלמידות לומדות ברמה גבוהה - בגרורות או מקצועות ליבה חוגים ופעילויות חברתיות.

חלק מהתלמידות מקבלות מעטפת טיפולית מעבר להיותן תלמידות במוסד.

בית הספר בנוי לקליטת נערות ממחוז ירושלים, בית ספר צומח.

מספר משתתפות: עד 30 תלמידות.

דירה חברתית לסטודנטים הזקוקים למעטפת לאורך הלימודים באוניברסיטה

הדירה ממוקמת במרחק הליכה קצרה מהאוניברסיטה
ומרכז מסחרי. • 4 חדרי שינה
• 3 שירותים ומקלחת
• סלון ופינות ישיבה וטיפול
• הכל מאובזר ומרוהט

"בחברת אחיי" תוכנית מנטורים לליווי חיילים לאורך שירותם בצה"ל

תכנית "בחברת אחיי" הינה תכנית מנטורים למלש"בי"ות וחיילים/יות המעוניינים בליווי, תמיכה והדרכה.

התוכנית מעבה את העורף המשפחתי של הצעיר ומסייעת לו להתמודד עם אתגרי השירות ולסיים אותו בהצלחה וזאת באמצעות הצמדת מנטור אישי המהווה "מבוגר משמעותי". המנטור משמש כעורף אזורי אישי, תומך וחם עבור הצעיר והצעירה לאורך כל שירותו הצבאי ובמקרים רבים אף לאחריו.

התכנית מגייסת, מכשירה, משמרת ומלווה את המנטורים המתנדבים לקראת ולאורך כל תקופת הליווי. פעילויות נוספות במסגרת התכנית: קבוצות תמיכה לחיילים, ליווי ושיקום חיילים בכלא.

מס' משתתפים: 300 חיילים, 300 מנטורים.

"אס אין אני לי מי לי?
וכש אני לעצמי, מה אני?
ואס לא עכשיו, אימתי?"
(נסכת אבות א, ו"ד)

תוכנית אבני דרך

לבני המנשה

לאחר כיבוש ממלכת ישראל הוגלו עשרת השבטים מארץ ישראל. שבט מנשה נדד מזרחה עד שהתיישב דרך קבע באזור ההימלאיה ומאוחר יותר ברחבי הודו. הקשר עם בני השבט אבד.

הם לא הכירו תורה שבעל פה, אך חיו עם מסורות של קשר וזיקה לעם ישראל.

תוכנית "אבני דרך לבני המנשה" (אליהו בן נחום יוסף), על שם הרב אליהו אביחיל, הוקמה במטרה לקדם את הנוער והצעירים מבני הקהילה ולסייע להם להשתלב בצורה מיטבית בחברה הישראלית על ידי יצירת מעטפת חברתית אזורית משקמת לצעיר מתוך קהילת בני המנשה. באמצעות ליווי של מנטור אישי בעל ניסיון משמעותי מקרב הקהילה מקבלים הצעירים תמיכה ועורף משפחתי חזק.

בתוכנית:

- ליווי והכנה לצה"ל
- סדנאות העצמה לילדים ונוער
- הקמת פורום לצעירים

שותפים: חברת פוקס, קק"ל ומשרד הקליטה

מרכז פוקס לקהילה

מרכז הורים, ילדים ומתבגרים ותחנה לטיפול זוגי ומשפחתי - לוד

מרכז ילדים - הורים ונתיבים להורות למתבגרים פועל במתכונת מלאה לאורך כל השנה. הצוות במרכז הינו רב מקצועי וכולל עובדים סוציאליים ומטפלים בתחומים שונים.

אוכלוסיית המרכז הינה מגוונת בהיבט התרבותי, הדתי ובמבנה המשפחות.

מס' משתתפים: 130 מוטבים בשבוע

המענים הטיפוליים הניתנים למשפחות במרכז כוללים:

- הדרכת הורים • טיפול דיאדי (הורה-ילד) ומשפחתי • טיפול רגשי פרטני לילדים ומתבגרים • קבוצות טיפוליות (הורים / דיאדות הורה-ילד) • פעילות פרטנית לילדים ומתבגרים ופעילות משפחתית עם אם הבית (בישול / אפייה).
- התהליכים הטיפוליים עם המשפחות הינם מרגשים ומשמעותיים, וניתן לראות במרבית המקרים התקדמות משמעותית.

ד' ו-ר', זוג הורים לשלושה ילדים (13, 9, 6, הגיעו בעקבות אחירות אובדניות של הבן הגדול):
 ד' (האם): "היינו בתקופה מאוד מיואשת ובית הספר הציג את מרכז הורים וילדים. המטפלת שלנו במרכז ידעה לפרק את הבציה לגורמים ולזהות את מה שצריך טיפול ושינוי. היא ידעה לכוון את זה למקום הנכון. כשעלו המחשבות האובדניות אצל הילד, היינו במצב חסר אונים והיא ידעה להרגיע אותנו ולתת בטחון. היא הייתה איש המקצוע הטיפולי שי דע לכוון אותנו".
 ר' (האב): "יכולנו לבוא עם כל בעיה אליה ולקבל מענה ופתרון. רואים את השינוי הילד הבכות הטיפול המשפחה".

א' ו-נ', הורים זרושים לילד בן 11 (הגיעו בשל תחושת בדידות חברתית של הילד, דימוי עצמי נמוך):
 א' (האב): "המרכז זה נהדר. הילד נפתח אליו הרבה יותר. רואים שינוי. המפגשים שלי איתו כאן זה לא כמו הצנן שהוא בא אליי. זה אחרת. פתאום אני רואה אותו אחרת, אנחנו מדברים. אני מרגיש שאני מכיר אותו יותר, ואני רואה שזה עושה לו טוב".
 נ' (האם): הילד מקבל פה המון חיבוקים רגשיים. הוא התחבר מאוד למטפלת, ואני רואה שהוא מרגיש בנוח ואוהב לבוא איתי לכאן".

מרכז פוקס לקהילה

מרכז הורים מתבגרים ירושלים

מרכז המיועד למשפחות למתבגרים לליווי טיפול במשך כשנה וחצי.

משפחה המעוניינת בליווי, תפנה למחלקת הרווחה ותבקש הפניה למרכז הורים מתבגרים.

המרכז פועל בשיתוף עם עיריית ירושלים החל מ-2024, כחלק ממתחם טיפולי רחב, הכולל גם טפול בבני נוער עם קשיים רגשיים ונפשיים (מרכז צרנה).

החזון הטיפולי הוא ליצר הנעה ומוטיבציה בקרב בני המשפחה על מנת להפוך את הקושי לעוצמה, ולתת הזדמנות לצמיחה יחודית של המשפחה.

גיל ההתבגרות מיצר אתגרים לא פשוטים להורים, כאשר - המתבגר עובר שינוי משמעותי מחיי הילדות, כאשר חיפוש הזהות, עם עצמאות, ניסוי ותהיה, לעתים נראה כהתנהגות הרסנית קשה.

תפקיד ההורים להיות הפתרון והעוגן עבור מתבגרים, בתקופה לא קלה של חייהם. תפקידינו כטפלים הוא לגלות ולהצמיח את החיבור והקשר העמוק בין ההורים למתבגרים.

מס' משתתפים: 120

מרכז פוקס לקהילה ולמשפחה

קריית מלאכי

המרכז נותן מענה טיפולי למשפחות סביב אתגרי ההורות במגוון כלים: טיפולים פרטניים, דיאדיים, משפחתיים, קבוצתיים וטיפול בהורות. המשפחות עוברות תהליכים ארוכים ומשמעותיים התורמים לשיפור הקשרים בין בני המשפחה.

המרכז נותן מענה לכ-40 משפחות בזמן נתון.

המרכז מורכב מארבעה פרויקטים:

מרכז ילדים הורים: מרכז הנותן מענים רגשיים פרטניים, דיאדיים וקבוצתיים לילדים בגילאי בית ספר יסודי והוריהם. **"משחק משפחתי"** - פעילויות אטרקטיביות להורים וילדים במסגרת משפחתית או קבוצתית מתוך השאיפה לחזק את הקשרים בין ההורים והילדים. הפעילות פתוחה לכלל האוכלוסייה.

קבוצות טיפוליות בנושאים שונים, כגון: גירושין, אלמ"ב, הורות, אבהות ועוד.

נתיבים להורות מתבגרים - נוער חרדי:

מתן מענה מותאם תרבותית לקהילה החרדית. מרכז הנותן מענים רגשיים פרטניים, דיאדיים וקבוצתיים לנוער והוריהם.

נתיבים להורות - הדרך החדשה:

מתן מענה מותאם תרבותית לקהילת בני העדה האתיופית. מרכז הנותן מענים רגשיים פרטניים, דיאדיים וקבוצתיים לילדים, נוער והוריהם.

התחנה לטיפול אישי, זוגי ומשפחתי

מרחב טיפולי עירוני, דיסקרטי ומסובסד לתושבי העיר והסביבה.

התחנה מציעה מגוון מענים טיפוליים מקצועיים להתמודדות עם אתגרים כרוניים ואקוטיים במערכות יחסים - זוגיות, הורות ומשפחה.

לאחר פגישה ראשונית ותהליך היכרות, יותאם המענה המתאים לכל זוג או משפחה.

שפות השירות: עברית, אמהרית.

מס' משתתפים: 150 מוטבים.

נערות בחמ"ד

תוכנית העצמה וחוסן

(חינוך ממלכתי-דתי)

התוכנית פועלת בשיתוף החינוך הממלכתי דתי במשרד החינוך (החמ"ד) ב-20 בתי ספר ברחבי הארץ.

משתתפות: 250 נערות.

בראש התוכנית עומד מחנך מו"ל (מורה לחיים) במשרה מלאה. המו"ל יוצר מעטפת אינטנסיבית סביב כל תלמידה ומלווה את התהליך החינוכי הלימודי והרגשי.

"מניפה" נמצאת במאגר התוכניות של משרד החינוך, במסלול הירוק - בתוכניות התערבות בית ספרית. התוכנית במימון משרד החינוך ותרומות.

כיתות קלט לנוער: ניתוק לחיבור מחדש

כיתות קלט במוסד חינוכי נורמטיבי, עבור בני נוער מנותקים, המעוניינים לחזור ללמידה נורמטיבית משמעותית. התכנית פועלת ברשויות משנת 2004, במסגרת התוכנית חזרו לתפקוד גבוהה ולמצוינות אישית, מאות בני נוער. התוכנית נותנת מענה רגשי, מלמדת כישורי חיים, הרגלי למידה עם רגישות תרבותית.

כיתת קלט לנערות בירושלים, פועלת במרכז טכנולוגי דתי אמית.

קהל היעד: נערות עם זיקה דתית החוזרות ללמידה במוסד נורמטיבי.
מס' משתתפות: 15-20 נערות בשבוע.

כיתת קלט לנערים בירושלים בהקמה בתשפ"ו

מס' בגפן 1164

תוכנית הולכים יחד

ליווי רגשי טיפולי לבתי ספר קריית מלאכי

יצירת מעטפת רגשית וטיפולית לילדים במצבים של חוסר תפקוד בבתי ספר בקריית מלאכי. התכנית מונעת התדרדרות ומאפשרת חזרה לתפקוד נורמטיבי. התלמיד מקבל תגבור רגשי וחברתי ומעטפת תמיכה מעו"ס או מטפל רגשי באומנויות. מבנה התכנית הוא פרטני או קבוצתי, וכוללת גם קשר משמעותי עם ההורים. התכנית מקנה כלים לתלמיד ומשפחתו ומסייעת למערכת הבית ספרית בהתאמה לצרכים הייחודיים של הילד.

מספר תוכנית במאגר גפ"ן: 7356
בשנה החולפת השתתפו בתכנית 43 תלמידים מ-8 בתי ספר.

סה"כ התקיימו כ-500 פגישות עם ילדים,
וכ-115 פגישות עם הורים במהלך השנה.

מס' משתתפים: 45 מוטבים.

מכון מניפה יעוץ והדרכה

המכון הוקם במטרה לפתח מקצועית צוותי הוראה וחינוך לכלים טיפוליים וחינוכיים.

מספר תוכנית בגפ"ן 6764

הכשרה ייעודית לצוותי חינוך יכולה להפוך אותם לסוכני שינוי משמעותיים במערכת החינוך, תוך הרחבת ההבנה הטיפולית והחינוכית כאחד.

תוכניות מניפה מציעות הכשרה מקצועית למורים ומחנכים מתאימים, הכוללת שילוב של שיעורים עיוניים ויישומיים.

ההכשרה מקנה כלים להתערבות חינוכית ורגשית עמוקה, ומאפשרת לאנשי ההוראה להפוך לדמויות מפתח התורמות לתלמידים, למורים, להורים ולמערכת הבית-ספרית כולה.

תוכניות במסלול הירוק של משרד החינוך

תוכניות מניפה:

אוטובוס חל"ים אישי - מס' בגפן 6767.
חינוך לחוזקות ומצויינות אישית, חוויה חושית דרך משקפות תלת מימד המעצימה את המסוגלות, דימוי עצמי ובטחון עצמי.

הנשר הבודד - מס' בגפן 1164.
מעטפת ריגשית / טיפולית / לימודית למניעת נשירה סמויה.

מכון מניפה לשיפור ההוראה - מס' בגפן 6764.
הקניית כלים טיפוליים ישימים לצוות החינוכי - דיאלוג פתוח, DBT, ACT, פסיכודרמה, פוטותרפיה, ביביליותרפיה מוסיקה ועוד...

מענים רגשיים לבתי ספר - מס' בגפן 7356.
הקניית כלים טיפוליים ומענים הן לצוות המורים והן לתלמידים. טיפול במשברים מניעת הדרדרות לחוסר תפקוד, טיפול רגשי של עובדים סוציאלים, מטפלים פרטניים לליווי אישי וקבוצתי בתוך המוסד החינוכי.

מפגש בשטח

הכניסיני תחת כנפך, והיי לי אם ואחות

תוכנית מניפה

shutterstock

ימים בירושלים הלכה והתרחבה תופעת "נוער כיכר ציון" – בני נוער מכל שכבות האוכלוסייה שהיו בתהליכי התנהגות הרסנית, השתמשו בחומרים מסוכנים, והיו בהם שהפכו לנוער מנותק.

במשך ארבע שנים ברציפות יצאתי העירה בימי חמישי בלילה, להיפגש עם בני הנוער האלה. חיבוק של כוס קפה או פיצה. ארבע שנים מרתקות באקדמיה של החיים. הנוער הזה לימד אותי הכול. איך לחנך, איך ללמד, איך לטפל, ויותר מכול – איך להקשיב, לכבד, לא לשפוט, לאהוב.

נ', שעברה אונס במשך שנים, אמרה לי: את רואה, 80% מהנערות שמסתובבות בעיר עברו פגיעות מינית, וזו דוגמה אחת מני רבות.

ראיתי בצער את הפערים הגדולים בין התאוריה ליישום ובין האקדמיה לשדה, ושאלתי את עצמי – האם הסטודנטים במכללות מצליחים להכניס רוח חדשה למערכת? לחולל שינוי? איך יכול מורה למנוע נשירה? ניתוק? למנוע הידרדרות תלמידים להתנהגויות הרסניות?

אתיה דן¹

כמה מילים אישיות

בשנת 2004 הייתי שקועה בהכנות לעבודת דוקטורט ובהוראה במסגרות אקדמיות. באותה עת עבדתי גם בשדה ההוראה.

תופעת הנשירה באותה שנה הלכה והתרחבה. בהיותי תושבת ירושלים, הופתעתי לראות את היקף התופעה ואת רמת הסיכון הגבוהה שפגעה גם בבני נוער משכבות חברתיות-כלכליות בינוניות ומעלה, חברתיות-חינוכיות גבוהות. באותם

¹ אתיה דן היא יוזמת ומנכ"לית של עמותת מניפה, מרצה להיסטוריה וחינוך, יזמת חברתית.

מהספרות המקצועית ששיעור גבוה מבני הנוער הנושרים מדווחים על בעיות רגשיות או נפשיות, על שימוש באלכוהול ובסמים, ועל בעיות בתקשורת עם ההורים. כל אלה, נוסף על קשיי למידה ופערים, יוצרים מעגל נשירה. לפיכך חשוב לחקור מצבים של חוסר תפקוד, ללא קשר למוסד החינוכי, כאשר הם באים לידי ביטוי בנשירה מלימודים.

מחקר שנעשה בשנת 2012 עוסק בנשירת מטופלים מטיפול רגשי או נפשי. המחקר מצא שמדי שנה יש כ-170,000 ילדים ובני נוער הזקוקים לטיפול (כ-10% מהילדים ובני הנוער בישראל), ורק כ-12% מתוכם מסיימים אותו (עיינו וייסבלאי, 2012, עמ' 2). ראוי לחקור עוד את הקשר בין נשירה מלימודים לנשירה מטיפול, כפי שיש להעמיק את הידע על הגורמים לנשירה, בכל הקשור לקשיים רגשיים ונפשיים.

יש מקום להשוות מספרית את הנשירה מלימודים למספר הפגועים רגשית ונפשית ולתגבר את המורים בכלים טיפוליים, בייעוץ ובהדרכה.

במצבי משבר ילדים ובני נוער שעברו פגיעות יידרדו למצבים של נשירה וחוסר תפקוד, ומכאן הדרך קצרה לשוטטות, עבריינות, אלימות, התנהגות הרסנית, בעיות נפשיות ועוד. מחקרים מצביעים על כך שרוב הכלואים בבתי הסוהר נשרו מבית הספר. כמו כן נמצא שהמוסד החינוכי בקהילה מהווה מודל מיטבי למניעת אובדנות.

בתקופת הקורונה נחשפות משפחות רבות לחוסר יציבות, לחרדה קיומית ולעוני, נוסף על הקשיים הרגשיים שחווים הילדים – בידוד חברתי מתמשך, בעיות תקשורת, היעדר יציבות ועוד, והסיכון גדול פי כמה.

אחד המשפטים השגורים בקרב צוותי המורים הוא *אין לנו כלים לטפל בילד החריג*.

המחנך והמורה מופקדים על שלום הילד: עליהם לבסס יחסי אמון עמוקים עם הילד, להקשיב לעולמו הפנימי, ללמד כל ילד על פי כישוריו והמצוינות האישית שלו.

נגענו בשני עניינים מרכזיים – של קשיים לימודיים ורגשיים. ככל שקשיים אלה לא יטופלו, הם יהפכו לחוסר תפקוד כרוני ואף לחולי, ויידרדו לניתוק מהמסגרת, ניתוק מהבית ומהקהילה ומשם – למעגל סיכון הולך וגדל.

קשה לכוון אצבע מאשימה אל גורם אחד האחראי לכך

בשיתוף עם מכללת תלפיות להוראה כתבנו נייר עמדה, ובו גיבשנו תוכנית למניעת נשירה. התוכנית משלבת טיפול והוראה, מכשירה סטאזרים להוראה ללמד תלמידים המתמודדים עם קשיים מרובים בשולי הכיתה, בנשירה סמויה, כדי למנוע נשירה וסיכון. לשמחתי הבקשה אושרה בידי שרת החינוך דאז לימור ליבנת ויועציה, וכך נולדה עמותת *מניפה. עוד על התוכנית ראו מסגרת עמ' 78*.

רקע לנשירה

נכון לשנת 2019, יותר מ-70,000 תלמידים בשנה נתונים בנשירה גלויה או סמויה (המועצה הלאומית לשלום הילד, 2020).

מחקרים ראשונים מאז החלה הקורונה מדווחים על החמרה וגידול של עשרות אחוזים בנשירה (ראו מלחי, 2020, על נשירה בציבור החרדי). ד"ר מלחי מצביע על עלייה של 20% בהיקף הנשירה של תלמידים בחינוך החרדי. יש מחקרים² המצביעים על כך שמול כל נושר גלוי במערכת יש עוד שני נושרים סמויים שמערכת החינוך לא זיהתה (כהן-נבות ואחרות, 2001; בן רבי ואחרים, 2014 וכן עדכונים ממחקר ברוקדייל; להב, 2012).

אלו הם אותם תלמידים שקופים הרשומים אך אינם לומדים. בכל הקשור לקשיים לימודיים וקוגניטיביים, הפתרון המרכזי לתפיסתנו נמצא בתשובה לשאלה "מה למד התלמיד" ולא "מה רצה המורה ללמד". אין מקום לכפייה ולענישה, משום שהלמידה טבועה ברצונו הפנימי של כל ילד. יש לשמר אותה ואת המוטיבציה ללמוד.

הלמידה היא הרפתקה מלאת השראה ומשמעות. על כן יש ללוות בלמידה כל תלמיד מתקשה וליישר קו מול פערים, בלי קשר לסיבתם. תלמידים הצוברים פערים לימודיים מתנתקים מתהליך הלמידה הקבוצתי, מתייאשים ונושרים. כאשר מדובר באוכלוסיות חלשות או בשכבה חברתית-כלכלית נמוכה – להורים קשה מאוד לייצר פתרון לפערים אלו. כלומר, מערכת החינוך היא שצריכה לקבל עליה אחריות אישית ללמידה של כל תלמיד. היא צריכה לייצר מערך של תגבור והשלמה סדירים לתלמידים שלא הדביקו את קצב הלמידה.

ברצוני להדגיש את הנשירה מלמידה כביטוי לבעיה רחבה יותר – של תלמידים "נוכחים נפקדים" – תלמידים שלא מתפקדים במסגרת החינוכית בשל פגיעות רגשיות ונפשיות שמקשה עליהם. מדובר במצב משברי שבא לידי ביטוי בהתנהגות הרסנית או בפגיעות נפשיות הולכת וגדלה. כך למשל ידוע לנו

² <https://www.idi.org.il/articles/32758>

הקורס מקנה תעודת הוראה לעובדים סוציאליים, בהסבה לחינוך והוראה, כדי להעשיר את דמות המחנך, את מושג החינוך ואת יכולתו של צוות המורים להתמודד עם תלמידים רב-בעייתיים (בשיתוף משרד החינוך, האגף לעובדי הוראה, מכללת בית ברל ומפעל הפיס).

2. הקמת מרכז יום אינטגרטיבי לבני נוער וצעירים פוסט-אשפוזיים, למניעת מחלות נפש, לחזרה לתפקוד ולהחלמה. המרכז מהווה מרחב רב-שירותי לשיקום, להשכלה ולתעסוקה מגיל 18, כדי לאפשר תפקוד נורמטיבי בקהילה וחיצוק הקשר לקהילה נורמטיבית ולמשפחה (בשיתוף משרד החינוך, הרווחה והבריאות, וכן התוכנית הלאומית 360°, הביטוח הלאומי, וויצ"ו).⁴

שיעורי הצלחה

כל תוכנית מלווה במדידה והערכה, כדי ללמוד ולהפיק לקחים הן מהכישלונות והן מההצלחות.

המדידה משמשת גם את בני הנוער הלומדים למדוד ולהעריך את היעדים הלימודיים והרגשיים.

שיעורי ההצלחה הלימודית גבוהים מאוד: **יותר מ-90% מבני הנוער מצליחים לחזור למסגרת החינוכית שלהם, לעבור בחינות בגרות ולהשתלב בחברה**, ובכלל זה בני נוער עם הפרעות התנהגות והפרעות נפש. הצלחה לימודית אובייקטיבית (זכאות לבגרות) אומנם מעידה על חזרה לתפקוד ועל שייכות לחברה הישגית, אך עם זאת רבים מהילדים, בני הנוער והצעירים חוו טראומות ופגיעות קיצונית. גם אם התהליך הטיפולי ארוך ומורכב, אין ספק שההישג הלימודי מצביע על עלייה ניכרת גם בבריאות הרגשית והנפשית. ההצלחה של השיקום והתפקוד מצביעה על החלמה, על יציאה ממעגל סיכון ועל חזרה לאיכות חיים.

הרהורים וחשיבה לעתיד

איכותו של ארגון נמדדת ביכולת היישום שלו, כאשר יש חוט שדרה אחיד בשפת הארגון, ולפיכך עיקר המשאבים של עמותת מניפה מושקעים בצוות – באיכותו, בהכשרתו, בליווי ואף בהרחבתו.

שילדים ובני נוער נושרים, נופלים בין הכיסאות של משרדי הממשלה. ההורים ומערכות החינוך, הרווחה והבריאות – כולם צריכים לראות את הילד על כל מרכיביו ולמנוע את ההידרדרות לחוסר תפקוד.

נשירה של ילד מחונן

בביקורו של סר פטריק סטיוארט בישראל ("מסע בין כוכבים"), סיפר השחקן הידוע: הייתי נער נושר, עד שגילה אותי מורה אחד ועזר לי ללמוד דרמה. מאז הפך השחקן הבריטי מילד נושר לאחד השחקנים המובילים בעולם. החוקר קן רובינסון מביא דוגמאות רבות לאומנים בעלי שם שהיו ילדים נושרים ולא הסתדרו עד שגילו את כישוריהם. ברגע שיש מבוגר משמעותי המזהה את כישוריו הייחודיים של הילד, מתברר שיש צמיחה כללית, בכל התחומים, מעבר לכישרון הייחודי (רובינסון, 2011).

קבוצת שייכות

ההשפעה החברתית של נשירה וניתוק גורמת לחיבור לקבוצות השתייכות חברתיות המאופיינות בהתנהגות הרסנית ובהתנהגויות שאינן נורמטיביות עקב מצוקה רגשית ונפשית, כגון שימוש מזדמן בסמים ובאלכוהול, הפרעות נפשיות, התנהגות מינית בלתי מבוקרת, זנות, התנהגות עבריינית. עם זאת, "חבורת רחוב" זו היא קבוצת שייכות חמה ובלתי שיפוטית המכילה את הנער או הנערה שתויג על ידי החברה הנורמטיבית ונכנסו לקטגוריה של "ילדים בסיכון".

העבודה במניפה נעשית תמיד בקהילה, בסביבה המוכרת, עם המשפחה. השתייכות חברתית היא כלי טיפולי חשוב והכרחי. בתהליך העבודה נייצר קבוצת תמיכה, נעצים את החלקים החיוביים של החבורה, נשתמש בכוחה של הקבוצה לחזק את הפרט ולהצמיח גבולות פנימיים וחיצוניים. תוכנית מניפה פועלת בקהילה, בקבוצה החברתית הקיימת, ומובילה את הקבוצה להבנה עמוקה יותר במושגים של זהות חברתית ואישית.

בשנת תשפ"א יזמנו שתי יוזמות:

1. קורס "עו"סים חינוך" – הסבת מטפלים להוראה.

⁴ מרכז צ'רנה – <https://youtu.be/fTgThWdotA0>

התוכניות שבונה העמותה מכוונות להטמעה ברשויות השותפות. ככל שעקרונות השיטה יוטמעו ויוענקו – כך תגדל עוד חוויית ההצלחה של מניפה.

אנו מנסים לייצר פתרונות הוליסטיים בחשיבה המחברת את עולם החינוך, הטיפול והשיקום, אך יוזמות אלו נתקלות בקשיים רבים. האוריינטציה הבין-תחומית, המחברת עולמות תוכן, לרוב מדוברת כחזון וקשה מאוד לביצוע.

לעיתים נראה כי משרדי ממשלה מוטרדים מכפל תמיכות לאזרח יותר משהם מוטרדים מכך שרק 20%-30% מהאוכלוסיות החלשות בישראל מקבלות סל שירותים. רבות מפעילויות העמותות עוסקות בהנגשה של שירותים לאוכלוסייה.

מדינת ישראל צריכה להשקיע משאבים בתוכניות מניעה, הן בחשיבה הכלכלית והן בחשיבה המקצועית. המניעה נוגעת לכל המישורים בכל משרדי הממשלה, אך היא רכיב הכרחי בכל הקשור לאלה האמונים על יצירת חברה בריאה ומתקדמת. ככל שנרבה במניעה, ובחשיבה הוליסטית הרואה את האזרח במרכז – נשכיל ליצור חברה בריאה בישראל.

מקורות

בן רבי, ד', ברוך-קוברסקי, ר', נבות, מ' וקונסטנטינוב, ו' (2014). הנשייה הסמויה בישראל: בחינה מחודשת של ניתוק בקרב תלמידי בתי ספר. ירושלים: מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

וייסבלאין, א' (2012). ילדים ובני-נוער עם הפרעות נפשיות: זכויות ושירותים במערכות הבריאות, הרווחה והחינוך. ירושלים: הכנסת – מרכז המחקר והמידע.

כהן-נבות, מ', אלנבוגן-פרנקוביץ, ש' וריינפלד, ת' (2001). הנשייה הגלויה והסמויה בקרב בני נוער – דוח מחקר. ירושלים: הכנסת – מרכז המחקר והמידע, ג'וינט – מכון ברוקדייל.

להב, ח' (2013). מ"נשייה סמויה" ל"נשייה גלויה" ומה שביניהם (עמ' 17). מכון מופ"ת.

המועצה הלאומית לשלום הילד (2020). ילדים בישראל 2019 – השנתון הסטטיסטי.

מלחי, א' (2020). הסיבה שמאחורי פתיחת הישיבות – חרדים לנוער השוליים. המכון הישראלי לדמוקרטיה (7 בדצמבר, 2020).

רובינסון, ק' (2011). המקום הנכון (ש' פרמינגר, מתרגמת). כתר.

על מניפה

מניפה היא עמותה הפועלת מאז שנת 2004 ומפעילה תוכניות למניעת נשירת בני נוער וצעירים בסיכון ממסגרות נורמטיביות, וכן תוכניות המסייעות להשבת צעירים שהתנתקו ממסגרות נורמטיביות לתפקוד מלא.

העמותה משלבת בתוכניותיה גישה הוליסטית רגשית-חינוכית ויעדים מתחומי החינוך, הרווחה והחברה. היא פועלת בכל רחבי הארץ ובקרב כל המגזרים – יהודי, ערבי, דרוזי, בדואי ועוד, ומאז הקמתה הוכשרו יותר מ-3,000 סטאז'רים – מורים צעירים שהצליחו להחזיר ללמידה ולתפקוד תלמידים נושרים ומנותקים, בהם שהיו יותר משנה מחוץ למערכת החינוך.

העמותה רואה עצמה כסמן למשרדי הממשלה בכל הקשור למינוף מדיניות, יוזמות חדשות וחשיבה יצירתית. במשך השנים הוקמו כמה מודלים של עבודה בגישה הוליסטית: מאות תוכניות למניעת נשירה ברחבי הארץ, בשיתוף אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון, מרכז יום אינטגרטיבי פוסט-אשפוזי, עשרות כיתות קלט לנוער מנותק שמצליח לעשות מעבר חד – מניתוק, עבריינות ושוטטות – ללמידה סדירה נורמטיבית ולמצוינות אישית. במשך כמה שנים אומץ המודל בידי משרד החינוך ופעל במסגרת הרחבת חוק לימוד חובה:³ הפעלת מרכזי למידה למאות ילדים בפריפריה הגאוגרפית והחברתית כדי למנף תלמידים אלה למצוינות אישית טכנולוגית ומדעית, מרכזי העצמה לקהילות עולים (רמת אשכול, לוד), מרכזי שיקום לילדים, המשלבים טיפול, חינוך והשכלה, וכן תוכנית "מנטורים" לליווי חיילים בסכנת נשירה וכליאה, שבמסגרתה לוו מאות חיילים לאורך השירות.

מטרות ויעדים

חזון העמותה מיושם לאור המטרות האלה:

- חזרה לתפקוד – מניעת נשירה בתחומים האלה: לימודים, תעסוקה, שירות אזרחי או צבאי.
- פיתוח כישורים וייחודיות, לכל הילדים, בני הנוער והצעירים במשפחה, בקהילה הנורמטיבית.
- הכשרת מורים למניעת נשירה – צוות ההוראה כולל גם פרחי הוראה (סטאז'רים) המשתתפים תדיר בסדנאות ובהשתלמויות שמטרתן לשפר את דרכי ההוראה בארץ. תוכנית ההכשרה מתייחסת לסטודנטים – בקורס הסבת מטפלים להוראה ("עו"סים חינוך"), בהכשרת סטאז' ובפיתוח מקצועי למורים ותיקים (הקניית כלים טיפוליים, פיתוח חשיבה יצירתית ועוד).
- מיצוי זכויות והנגשת שירותים לאוכלוסיות מוחלשות – בניסיון לייצר פתרון לאלו ש"נפלו בין הכיסאות".
- הדרכות הורים (מרכזי הורים-ילדים, נתיבים להורות).
- יצירת חשיבה הוליסטית על דרכים לטיפול בילדים ובבני נוער עם פגיעות, והשקעה במניעה ובחשיבה על מערך טיפול אחר.

³ בהובלת מנכ"לית משרד החינוך, גב' מיכל כהן, גב' עירית בירן, המינהל הפדגוגי ועוד.

תוכנית מניפה, המביאה בחשבון את כל הפרמטרים העולים במחקרים אלו, היא תוכנית הוליסטית המתגברת השכלה, חינוך וטיפול, ופועלת מול ההורים ולחיזוק הקשר החברתי והקהילתי.

עקרונות מניפה

כל תוכנית של העמותה נבנית במטרה ליצור רשת ביטחון סביב הילד, רשת המונעת נתק מן **המשפחה**, מן **הקהילה וממסגרת תפקודית נורמטיבית**.

- **המשפחה** – היא המוקד; סביבה נבנית הרשת שממנה הילד יוצא ואליה הוא חוזר. תוכניות מניפה מדגישות את חוסנה של המשפחה ואת יכולותיה. אם הילד או הנער לא חוו מודל של משפחה מתפקדת ומיטיבה, ייבנה מודל "משפחה" כחלק מתוכנית טיפולית.
- **הקהילה** – מניפה יוצרת בתוכניותיה סינתזה בין שפת החינוך, הטיפול וההשכלה, והצוות הוא רב-תחומי.
- **מסגרת תפקודית נורמטיבית** – מניפה דוגלת במודל עבודה הוליסטי מקיף שמטרתו השבת הנער המנותק למסגרת חברתית נורמטיבית. אנו מאמינים שיש להעצים את בני הנוער, לדאוג לפיתוח אישי וזהותי של המתבגרים ולהקנות להם כלים כגון מוטיבציה, קבלת אחריות ואמון, שיובילו אותם להשתלבות בחברה.

FOX GROUP

מניפה
מנוף לחיים (ע"ר)

מניפה מנוף לחיים - ע"ר 580434272
רבינוביץ 33, ירושלים, ת.ד. 9760 מיקוד 9109701
טל: 02-5829425, 052-3661623, פקס: 02-5829430
מייל: info@menifa.org.il

Donations to Menifa are tax deductible in the US

Donations can be made to American Friends of Menifa bank account:

Chase Bank
1002 Brighton Beach Avenue
Brooklyn, New York 11235
Account Name: American Friends of Menifa, Inc.
Account Number: 578-785-252
SWIFT#CHASUS33
Routing number (ABA #): 021000021

For donations
from other countries
(tax deductible in Canada,
France and the UK)
scan the QR code

לתרומות:

Menifa.org.il